

hogy a hatalomnak mindig korlátokat kell állítani. Annak is, amelyet a szuverén nép átruház egy vagy több személyre, de még annak is, amelyet a megosztott hatalmi ágak gyakorolnak. A szabadságjogokat nemcsak attól kell védelmezni, aki, ha akar, visszaélhet hatalmával, de még az egyébként jogszerűen működő intézményekkel szemben is.
(2015. 7.)

ZSOLDOS ATTILA

Táltosok és királyok

(Részlet)

Történelmi regényről írni: aligha van ennél reménytelenebb vállalkozás egy történész számára. A történelmi regény esetében – amint az természetes is – éppúgy a „regény” a lényeg, mint az egyéb jelzőkkel ellátott regényekében: a „történelem” csak ezután következhet, s nem is feltétlenül a még mindig előkelőnek számító második helyen. A történelem ugyanis gyakran csupán a jelent modellező analógiaként érdekes az író számára, s ha valóban erről van szó, akkor – szükség esetén – a történelmet kell a jelenhez igazítani, s nem fordítva; ez szintén magától értetődik. Ráadásul a történelem fel is kínálja erre a lehetőséget, hiszen a „történelmi tények” által kijelölt korlátok között még mindig elég tágas tér kínálkozik az írói alkotókészség számára az önfeledt játékhoz. Tény például, hogy IV. László király 1290 júliusában lelép a magyar történelem színpadáról. Bizonyosan tudjuk, hogy három kun megölte, még ha a gyilkosság pontos indítékait nem ismerjük is, mert túlságosan sokaknak, túlságosan sok okból állt érdekében megszabadulni Lászlótól. A történet ezen eleme szembevetülő hasonlóságot mutat azzal a gyilkossággal, mely az Orient Expresszen történt, s melynek Agatha Christie volt a krónikása, igaz viszont, egyebekben a különbségek szintén szembeszökőek. 1290 nyarának Magyarországon nem akadt egy Hercule Poirot, aki fényt derített volna a történetekre, így az említett tény szabadon felhasználható lenne az írói fantázia számára, s ha sikerülne összekapcsolni más tényekkel, abból akár már „regényes történetet” lehetne kialakítani. (Van is egy ilyen a fejemben, de megtartom magamnak, hátha történelmi regényt írok egyszer.) Ahhoz azonban, hogy az író elinduljon egy efféle úton, felkészültnek kell lennie, s nemcsak íróként, hanem olvasóként is, tudniillik történészi munkák olvasójaként, hiszen csak így teremtheti meg műve történelmi „hitelét”, amit a regény olvasói elvárnak tőle. Ha az olvasó történész elvárásai, persze, nagyobbak, ám ezeket nem az az igény táplálja, hogy saját (elvétele: kollégái) munkáinak párbeszédekkel fellazított változatait olvashassa „történelmi regény” gyanánt, s még csak nem is az az irigységgel vegyes félelem, hogy egy jól sikerült regény nagyobb hatást gyakorol majd a közgondolkodásra, mint az általa fáradságos munkával feltárt adatok alapján megírt tudományos munkák, s ezért, ha a regény nem a kellő mértékben támaszkodik a történettudomány eredményeire, „félrevezeti” majd a közvéleményt. Egyszerűen csak arról van szó, hogy a történész hamarabb észrevesz olyan hibákat egy-egy regényben, amelyek – gyaníthatóan – egyszerű figyelmetlenség miatt éktelenkednek a szövegben, némi gondossággal könnyen elkerülhetőek lettek volna, hiányuk pedig mit sem rontana a regény irodalmi értékén. Nagyon valószínűnek tartom például, hogy Makkai Sándor *Táltoskirály* című regényét még egy olvasója sem dobta félre pusztán azért, mert egyik jelenetében a sült húst evő katona a nyársról „mintha csak csöves kukorica lenne, úgy tépdeste le a fogával [...] a félig sült darabokat”, vagy egy másikban a beteg Béla herceg ágya mellé „herbatét” készítenek oda. Nem kell ahhoz történésznek lenni, hogy az ember tisztában legyen azzal: mind a kukorica, mind a tea ismeretlen volt a 13. századi Magyarországon, a történész azonban nemigen érti, hogy miért nem élt az író más megfogalmazással az említett esetekben, az ugyanis, hogy a művészi koncepció kívánta volna meg a „kukorica” és a „tea” szavak használatát, nem látszik valószínűnek. [...]

(2015. 8.)